

בס"ד. ש"פ ויחי, י"א טבת, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה¹. וצריך להבין, לשם מה הוצרך הכתוב לפרש מספר השנים שחי יעקב בארץ מצרים, והלא כבר נאמר לפני² שבעמדו לפני פרעה הי' יעקב בן שלושים ומאת שנה², וכיון שכל שנות חייו היו קמ"ז, הרי מעצמו מובן שחי בארץ מצרים י"ז שנה³. וגם צריך להבין כללות הענין שהכתוב מבדיל את השנים שחי יעקב בארץ מצרים מכל שאר שנות חייו⁴, שמזה מובן ששנים אלו היו מבחר שנות חייו⁵, דלכאורה, איך יתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות⁶, יהיו מבחר שנות חייו י"ז שנה שגר בארץ מצרים, ערות הארץ⁷ (כפי ששאל הצ"צ את זקנו אדמו"ר הזקן⁸). גם צריך להבין מש"נ במנין שנות חיי יעקב שבע שנים וארבעים ומאת שנה, למה הבדיל מספר המועט דשבע שנים ממספר המרובה דארבעים ומאת שנה, ולא אמר שבע וארבעים ומאת שנה, וגם למה הקדים את המספר המועט למספר המרובה, דלא כמו במספר שני חיי אברהם, מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים⁹, וכן ביצחק, מאת שנה ושמונים שנה¹⁰, שמקדים את המספר המרובה למספר המועט¹¹.

(ב) והענין הוא, דהנה, יעקב הוא יו"ד עקב¹², היו"ד קאי על הנשמה כפי שהיא למעלה, בבחי' טהורה היא¹³, דהיינו בעולם האצילות¹⁴, שענינו בספירות הוא ספירת החכמה, אות יו"ד של שם הוי'.

1) ריש פרשתנו.	לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך.
2) ויגש מז, ט.	9) חיי שרה כה, ז.
3) ראה גם אוה"ח כאן.	10) וישלח לה, כח.
4) ראה גם רד"ה ויחי יעקב תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' נ).	11) ראה גם אוה"ח כאן — הובא באוה"ח ריש פרשתנו (שנב, ב). רד"ה ויחי יעקב תרנ"ב (סה"מ תרנ"ב ע' יג).
5) ע"פ פי' בעה"ט.	12) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ חיים שער ג (שער סדר האצילות) פ"ב. תו"א ויצא כא, א. וישב כז, ב. כט, א.
6) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ג"כ ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.	13) ברכת "אלקי נשמה".
7) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד.	14) ראה לקו"ת פ' ראה כז, א. ובכ"מ.
8) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' שעג (נעתק ב"היום יום" יח טבת). וראה	

ועקב, שהוא סוף הרגל, מורה על ירידת הנשמה עד למדרגה היותר תחתונה, בחי' עקב, והיינו, שתחילה היא ירידת הנשמה בעולם האצילות גופא מספירת החכמה לספירת המלכות, שנקראת עקב¹⁵, ואח"כ היא הירידה לעולמות בי"ע, שזהו"ע בראתה יצרתה ונפחתה, שהם כנגד ג' האותיות הו"ה דשם הוי', שעל ידו הו"ע ההתהוות, כידוע שכללות ענין ההתהוות וכללות ענין ההשתלשלות הוא ע"י ד' אותיות שם הוי', שענינם הוא צמצום והתפשטות המשכה והתפשטות¹⁶, וגם ירידה זו היא ע"י ספירת המלכות שבכל עולם, שזהו"ע עקב, ועד לירידה בבחי' עקב ממש, דהיינו בעוה"ז הגשמי שאין תחתון למטה הימנו. ועז"נ ויחי יעקב, היינו, שירידת הנשמה מבחי' יו"ד לבחי' עקב (יעקב) היא בכדי שעיי"ז יהי ענין ויחי, היינו, שדוקא ע"י ירידתה למטה באה הנשמה למדרגת ויחי. וצריך להבין, איך אפשר שע"י ירידתה למטה יהי אצל הנשמה ענין ויחי (ע"ד קושיית הצ"צ הנ"ל), דלכאורה, הרי אדרבה, שדוקא למעלה הוא אמיתית ענין החיות, כמ"ש¹⁷ חי הוי' גו' אשר עמדתי לפניו, דקאי על הנשמה בהיותה למעלה, קודם ירידתה למטה.

ג) **ויובן** בהקדים¹⁸ הביאור במאמר המשנה¹⁹ יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, והיינו, שאע"פ שנאמר (בהמשך משנה זו גופא) יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, מ"מ, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה (לא רק מכל חיי העולם הזה, ולא רק משעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, אלא גם) מכל חיי העולם הבא. וצריך להבין²⁰, הלא ידוע שכללות העבודה דתומ"צ (תשובה ומעשים טובים) הוא כדי לעשות לבושים לנשמה שעיי"ז תוכל ליהנות מזיו השכינה בג"ע, כדאיתא בזהר²¹ בפירוש הכתוב²² ואברהם זקן בא בימים [וכן בדוד כתיב²³ והמלך דוד זקן בא בימים, שבהמשך לזה נאמר²⁴ ויקרבו ימי דוד למות, כמ"ש בהפטרה, ע"ד מש"נ בפרשה²⁵ ויקרבו ימי ישראל למות], באינן יומין עילאין כו', שהם הלבושים דתומ"צ, שלא הי' לבושא דחסרא כו'. וכמ"ש

(20) ראה גם תו"א חיי שרה טז, א.
 (21) ראה זח"א רכד, א. וראה שם קכט, א.
 (22) חיי שרה כד, א.
 (23) מלכים-א א, א.
 (24) שם ב, א.
 (25) מז, כט.

(15) פרדס שם.
 (16) ראה לקו"ת בשלח א, א. ובכ"מ.
 (17) מלכים-א יז, א. וראה סה"מ ה'ש"ת
 ע' 13. ובכ"מ.
 (18) בהבא לקמן — ראה ד"ה ויחי יעקב תרכ"ח.
 (19) אבות פ"ד מי"ז.

רבינו הזקן באגה"ק²⁶ שענין הכרח וצורך לכושים אלו מבואר בזהר²⁷, כי אי אפשר לשום נברא להשיג שום השגה בבורא, וגם אחרי אשר האיר ה' מאורו ית' כו' לא יכלה הנפש או הרוח למסבל האור כי טוב כו', אם לא שמבחי' אור זה עצמו תשתלשל ותמשך ממנו איזו הארה כו' עד שיברא ממנה לבוש אחד נברא מעין מהות אור זה, שדרכו תוכל ליהנות מזיו אור זה, כמשל הרואה בשמש דרך עששית זכה ומאירה כו'. ולפי זה נמצא שכל ענין התומ"צ אינו ענין עיקרי אלא רק כמו דבר טפל, שתכליתו שעי"ז תקבל הנשמה את הגילוי דעולם הבא. ועפ"ז אינו מובן איך אפשר לומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, הלא כל ענין התשובה ומעשים טובים הוא טפל להגילוי דעולם הבא.

אך הענין הוא, דבאמת הנה עיקר קיבול השכר אינו בג"ע, כי אם לעתיד לבוא בעולם התחי', לנשמות בגופים דוקא, והיינו, שהגילוי דג"ע הוא רק זיו תורתם ועבודתם, דהיינו זיו והארה בלבד, ולא עצם המצוה, ואילו עיקר שכר המצוה, שזהו"ע שכר מצוה מצוה²⁸, ששכר המצוה היא המצוה עצמה²⁹, דהיינו עצם האור שנמשך ע"י המצוה, יתגלה לעתיד לבוא בעוה"ז דוקא, והיינו, שבעוה"ב נהנים מזיו השכינה³⁰, זיו והארה בלבד, לפי שגם עוה"ב נקרא בשם עולם, מלשון העלם³¹, ואילו גילוי העצמות הוא בעוה"ז דוקא³². [אמנם, בכדי שלעתיד לבוא תוכל הנשמה לקבל את עצם האור שנמשך ע"י המצוה, צריכה לקבל תחילה את ההארה והזיו שמתגלה בג"ע. אך להיותה בבחי' נברא, לא תוכל לקבל גילוי האור שבג"ע כי אם ע"י לבושי המצוות, ומ"מ, המצוות עצמם הם גבוהים יותר מהזיו הנמשך על ידם בג"ע, כי עיקרם הוא בשביל גילוי עצם האור לעתיד לבוא].

(ד) **ועפ"ז** יובן הענין דויחי יעקב, שאמיתית ענין החיים הוא ביעקב, יו"ד עקב, שהו"ע ירידת הנשמה למטה כדי לעסוק בתומ"צ (תשובה ומעשים טובים), כיון שע"י נמשך עיקר השכר שהו"ע גילוי העצמות. וזהו גם מש"נ ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, שמפרש את מספר השנים שחי בארץ מצרים, ואינו כולל אותם עם שאר

(26) סכ"ט.

(27) ח"ב רי, ב. רכט, ב.

(28) אבות פ"ד מ"ב.

(29) תניא פל"ט.

(30) ראה ברכות יז, א.

(31) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

(32) ראה גם תניא ספ"ד. לקו"ת דברים א,

שנות חייו, אלא מחלק אותם בפני עצמם, דכיון שאמיתית ענין החיים הוא דוקא ע"י הירידה לעוה"ז, הנה בעוה"ז גופא הרי זה במצרים דוקא, החל מהמיצרים וגבולים דסדר השתלשלות, שהו"ע מצרים (מלשון מיצרים וגבולים) דקדושה, ועד למצרים כפשוטו, מצרים דלעו"ז, והיינו, שדוקא ע"י בירור המטה שאין למטה הימנו, נעשה אמיתית הענין דויחי יעקב, ובאופן דשבע עשרה שנה, בגימטריא טוב. ובזה יוכן גם הטעם שבמספר כללות שני חיי יעקב מבדיל ומקדים את המספר המועט, כי, ענין המיעוט מורה על הירידה לפעול את בירור המטה דוקא, שזהו העיקר, ועי"ז דוקא נעשה אמיתית הענין דויחי יעקב.

(ה) **וזהו** גם מ"ש ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה, שבמספר זה מרומז כללות ענין העבודה. והענין בזה, דהנה, שבע שנים מורה על העבודה בשבע המדות שצריך לבררם ולשנותם, שזהו"ע (שבע) שנים, מלשון שינוי, היינו לשנותם ולהפכם לקדושה. וזהו שהכתוב מונה ומקדים שבע שנים בפני עצמם, לפי שהתחלת ועיקר העבודה (עבודת הבינונים, כמבואר בתניא³³ שהיא מדת כל אדם) הו"ע בירור וזיכוך המדות, וכמבואר במק"א³⁴ שעיקר העבודה בזמן הזה היא בענין המדות, שזהו"ע כיבוש שבע עממין, משא"כ העבודה דבירור המוחין היא עבודה קשה, שלא כל מוחא סביל דא, ועיקר הענין דבירור המוחין יהי' לעתיד לבוא, שאז יהי' גם כיבוש ג' העממין דקני קניזי וקדמוני, שאי אפשר לבררם בזמן הזה. וע"י העבודה בבירור שבע המדות, שבע שנים, באים לארבעים ומאת שנה, דמספר ק"מ הוא ב"פ שבעים, היינו, שנוסף על המספר דשבע שנים ישנו גם המספר דשבעים, שמורה על שבע המדות כפי שהם כלולים מעשר, שהו"ע המשכת המוחין במדות, ובזה גופא ב"פ שבעים, שעולה ק"מ.

והענין בזה, כפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש (שהשנה היא שנת המאה לשנת נשיאותו הראשונה) בד"ה ויחי יעקב דשנת תרכ"ח³⁵, בהקדם הקושיא הידועה³⁶ בנוגע לדוד ששנות חייו היו במספר שבעים שנה, שמצינו³⁷ שאדה"ר נתן לו שבעים שנה (ולכן חסרו שבעים שנה משנותיו

(36) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך

פ"ב. וראה גם ד"ה להבין כו' דאדם קדמאה שאל ע' שנין תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' סב).

(37) במדב"ר פי"ד, יב. יל"ש בראשית רמז

מא. ועוד.

(33) רפי"ד.

(34) מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תת

ואילך. ע' אימט ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' ד ואילך. ועוד.

(35) סה"מ תרכ"ח ע' נז.

של אדה"ר שראוי הי' לחיות אלף שנים, שנאמר³⁸ כי ביום אכלך ממנו מות תמות, ויומו של הקב"ה אלף שנים, שנאמר³⁹ כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול גוי', וכמו"כ מצינו⁴⁰ שהאבות נתנו לו שבעים שנה (אברהם נתן לו ה' שנים, שנחסרו משנותיו שהיו צריכים להיות ק"פ, יעקב נתן לו כ"ח שנים שנחסרו משנותיו שהיו צריכים להיות קע"ה כשני חיי אברהם, ויוסף נתן לו ל"ז שנים שנחסרו משנותיו שהיו צריכים להיות קמ"ז כשני חיי יעקב), ולכאורה, כיון שחי רק שבעים שנה, למה הוצרך ב"פ שבעים שנה, הן שבעים שנה של אדה"ר והן שבעים שנה של האבות. אך הענין הוא, ששבעים שנה הו"ע המשכת המוחין במדות כנ"ל, וב"פ שבעים הם ב' הדרגות שבהמשכת המוחין במדות, והו"ע דעת עליון ודעת תחתון, שהם ב' אופני ראיית העין (עין מספרו שבעים), עין שלמעלה ועין שלמטה. וזהו החילוק שבין ע' שנה דאדה"ר לע' שנה דהאבות, שע' שנה דאדה"ר הו"ע דעת תחתון, עין שלמטה, וע' שנה דהאבות הו"ע דעת עליון, עין שלמעלה. וזהו שגם אדה"ר וגם האבות נתנו לדוד ע' שנה, שע"ז היתה אצלו לא רק המשכת דעת תחתון אלא גם המשכת דעת עליון. ומ"מ היו שנות חייו שבעים שנה בלבד, כי, עיקר ענינו של דוד, ספירת המלכות, הו"ע דעת תחתון, ומה שנמשך אצלו דעת עליון (ע' שנה דהאבות) הרי זה רק דעת עליון כפי שנמשך ומתלבש בדעת תחתון, אבל לא דעת עליון כפי שהוא מצד עצמו. אמנם שנות חיי יעקב היו קמ"ז שנה, כי, לאחרי העבודה בבירור ז' המדות היתה אצלו המשכת המוחין במדות (ע' שנה) באופן שנמשך גם דעת עליון כפי שהוא מצד עצמו, ולכן חי עוד ק"מ שנה, ב"פ ע' שנה, דהיינו, הן דעת תחתון והן דעת עליון.

וענין זה יתגלה לעתיד לבוא, בתחיית המתים, שאז יהי עיקר הענין דקיבול השכר (כנ"ל), שזהו מ"ש⁴¹ כי עין בעין יראו, ב"פ עין, שהראי' דעין התחתון תהי' כמו הראי' דעין העליון, באופן דישר יחזו פנימו⁴², שכל הענינים למטה יהיו כמו למעלה, כפי שיהי' בקרוב ממש, ע"י משיח צדקנו.

(41) ישעי' נב, ח.

(42) תהלים יא, ז. וראה לקו"ת פ' ראה כג,

(38) בראשית ב, יז.

(39) תהלים צ, ד.

(40) זח"א קסת, א.